

No. 3.

Maart 1913.

:- MAANDBLAD -:

:- UITGEGEVEN DOOR HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG. :-

Druk: N. V. »STOOMDRUKKERIJ FLORALIA", Assen.

IN MEMORIAM.

Den 2^{den} Februari 1.1. overleed te Rolduc ons medelid, de Weleerwaarde Zeergeleerde Heer *Mathieu Merckelbach*. Vele jaren geleden al was 'n verraderlijke ziekte den nu gestorvene plotseling komen overvallen.

Z'n krachtig gesfel had dien aanval weliswaar weerstaan, maar 'n voortdurend op z'n hoede moeten zijn voor 'n nieuwen ziekte-aanval knakte onzen eertijds zoo vurigen, levendigen vriend voor goed en deed hem 'n groot deel zijner „persoonlijkheid” verliezen.

Merckelbach kon niet meer „de oude” zijn! De „fut” was er uit, wat of er ook door anderen, die hem minder goed gekend hebben dan wij, beweerd moge worden.

De fysieke en morele metamorphose, welke hij *gedwongen* onderging, is oorzaak geweest, dat Merckelbach minder bekend mocht worden op 'n gebied van wetenschap, waarop hij toch zeer zeker bekendheid verdient.

Als *ornitholoog* bezat hij 'n benijdenswaardige kennis en in de *oölogie* had hij 't ver gebracht als maar weinigen. Z'n eierverzameling is niet alléén voor Limburg, maar, 'k zou haast zeggen, voor heel 't land 'n *eenige*.

Ging hij in de eerste jaren van z'n „Sammel-fleisz” mank aan 't euvel, waarmeê, in den beginne, de meeste verzamelaars behept zijn, en deed de „verzamelwoede” hem wel 'ns uit 't oog verliezen, dat men bij 't aanleggen van welke collectie ook, steeds oordeelkundig te werk moet gaan — later zag hij zeer goed in, dat niet vele „leege eierschalen” den roem zijner verzameling mochten uitmaken, maar dat haar glorie moest bestaan in de *wetenschappelijke* wijze, waarop hij z'n schatten had bijeengegaard.

Toen hij dat maar eenmaal begrepen had, kwam er 'n gelukkige kentering in z'n manier van werken.

De vogels werden hem lief en hij werd vogelbeschermer. Doch hij wist er zich wel voor te wachten, dat hij nu niet in 'n ander uiterste verviel.

Hoe groot z'n liefde voor de vogels was — 'n *ziekeltijke* liefde werd ze niet!

Dank daaraan breidde zich, naast 'n *bestudeeren* der vogels, de *eierverzameling* van den heer Merckelbach voortdurend op gepaste wijze uit en werd ze 'n *oölogisch* „*Unicum*”.

Bij laatste wilsbeschikking heeft de overledene dit „*Unicum*” vermaakt aan 't Museum van 't hem zoo dierbare Rolduc.

De conservator van dit Museum, ons medelid, de Weleerw. Zeergel. Heer L. Backhuys, is ons 'n waarborg, dat de „collectie Merckelbach” goed bewaard zal blijven.

Hij kent tē zeer haar waarde, om niet zorg te dragen, dat ze voor ondergang gespaard worde!

Als 'k 'n wensch mag uiten, dan is 't, dat de *waarnemingen* over vogels, in den loop der jaren door Merckelbach opgeteekend, evenmin verloren mogen gaan.

Niet zonder moeite had 'k er hem, kort geleden, — toen we aan 'n naderend einde in de verste verte niet dachten — toe overgehaald, z'n kostelijke gegevens te publiceren.

Hij wilde daarmee in *dit* nummer van ons Maandblad beginnen. Moge, wat tijdens z'n leven niet mocht gebeuren, tenminste nog geschieden nā zijn dood.

Raath-Bingelrade.

JOS. CREMERS.

WILGEN.

Tengevolge der zachte winters was 't den natuuronderzoekers in de laatste jaren gegund, vroeger dan gewoonlijk, hunne excursies aan te vangen.

Ook dit jaar is er voor den plantenliefhebber, tegen 't einde van Maart en 't begin van April, buiten weer volop werk.

De Lenteflora toch begint zich alom te roeren. Tot die flora behooren onze *Wilgen*.

Hebben hazelaars en elzen — echte durfallen — hun bloeiperiode reeds volbracht, de wilgen beginnen zich thans gereed te maken, om straks

heele wolken geel stuifmeel de blauwe lucht in te jagen.

Maar, hoe vroeg ze ook bloeien, toch zijn de Salicaceëen, vergeleken bij de Napjesdragenden, heel wat voorzichtiger.

Waagden deze hun bloemen al buiten in Februari, ja nog eerder, de wilgenachtigen houden ze tot in Maart behoedzaam verborgen

Kijk 'ns, hoe elk helmknopje, ieder stampertje der wilgenbloemen onder 'n warm dons, als onder 'n pelsmanteltje lekker verscholen zit.

Niet vóórdat er kans bestaat op 'n zacht, mild zonnetje, zullen de wilgenkatjes al hun pracht gaan ontplooiën. Doch dan zijn die katjes ook mooi!

We vinden de wilgen een onzer meest artistieke voorjaarsheesters. Vooral als zoovele nijvere bijen, onafgebroken af en aan vliegen, om uit hun bloemen den eersten honig te puren, is 't voor ons 'n genot naar de verschillende wilgen te kijken.

De Waterwilg, *Salix caprea* L., — de Grauwe wilg, *S. cinérea* L., — de Geoorde wilg, *S. aurita* L., — de Bindwilg, *S. viminalis* L., — wat kunnen ze allemaal, op moerassige plaatsen, langs waterkanten en plassen staan te geuren, hoe kunnen ze kleur en leven bijzetten aan hunne nog kale, bloemlooze, doodsche omgeving!

Wijl de Wilgenfamilie, waarvan men tegenwoordig ruim 200 soorten kent, vooral in de Noord-gematigde en Arctische zône leeft, is ze ook in ons land natuurlijkerwijze goed vertegenwoordigd.

De Poolwilg, *S. polaris* L., behoort tot de gewassen, die op de uiterste Noordelijke boomgrens voorkomen, en . . . och, och, wat is hij dwergachtig klein! veel kleiner zelfs dan onze Kruipwilg, *S. repens* L.!

Welk 'n verschil tusschen dit nietig plantje en sommige zijner familieleden! 't Is als wilden die in 'n ander uiterste vervallen; niet zelden worden ze reuzen van 35 voet lang!

De Wilgen houden 't meest van *vochtigen* grond. Al treffen we 'n keer *Salix repens* (bij ons 'n echte *laagveenplant*) aan op 't diluviale grint der heuvels van Houthem en Meersen, we moeten toch niet vergeten, dat z'n voorkomen daar slechts spontaan is en dat we er hem alléén in de *droogdalen* zullen vinden. 1)

De inheemsche wilgensoorten zijn in haar normalen vorm heel goed te onderscheiden, maar o wee, als we te doen krijgen met afwijkingen!

Dan zijn ze niet zelden lastige „rakkers”, die bij de determinatie heel wat moeilijkheden opleveren, niet alléén omdat haar bloeiperiode reeds voorbij is, vóórdat zich 't blad voldoende heeft

ontwikkeld, maar ook wijl ze voortdurend neiging vertoonen om bastaarden te vormen.

Ook de gewoonte, om de Wilgen zoowat om de drie jaren te „kappen”, maakt de determinatie op lange na niet gemakkelijker. Al heeft derhalve 't determineeren van Wilgen voor velen misschien weinig aantrekkelijkheid, toch zouden we onzen leden willen verzoeken 'ns op de volgende afwijkingen te willen letten:

ternata, met twee, drie à vier katjes bijelkaar; *androgyna*, met mannelijke en vrouwelijke bloemen in één katje;

pseudoandrogyna, met, behalve mannelijke en vrouwelijke katjes aan denzelfden boom, ook nog androgyne katjes;

*metamorph*a, met vrouwel. bloemen overgaande naar mannelijke;

pseudohermaphrodita, met mannelijke bloemen overgaande naar vrouwelijke;

bicapsularis, *multicapsularis*, met twee, respect. meerdere vruchtbeginsels.

—o—

't Is zeker aan velen opgevallen hoe 's winters de takken van sommige Wilgen prachtig *geel* gekleurd zijn.

Dit verschijnsel treft men vooral bij drie verschillende soorten aan en wel:

1e. Bij 'n vorm van den gewonen *Witten wilg*. Deze wordt wel eens beschouwd als 'n afzonderlijk soort: *Salix vitellina* L., *Oranjewilg*.

Z'n dooiergele takken zijn zeer buigzaam. Men vindt dezen wilg heel dikwijls aangeplant bij boerenwoningen. Z'n twijgen worden gebruikt om leiboomen aan te binden.

2e. Bij 'n vorm van den *Kraakwilg*, *S. fragilis* L., n.l. den vorm *C. decipiens Hoffm.*

Evenals bij de type, die 'n geelgroene schors heeft, zijn de takken broos en de bladeren kleverig.

Men vindt hem iets minder dikwijls dan den vorige.

3e. Bij een onzer „*Treurwilgen*”, die meestal in den handel wordt gebracht onder den naam van *S. alba vitellina pendula*.

Hij heeft sterk overhangende, lichtgele takken. Dode beschouwt hem als 'n hybride van *S. alba vitellina* en *S. babylonica* L. en noemt hem *S. chrysocoma*.

Vreemd is 't, dat alle exemplaren in Zuid-Limburg, welke wij onderzochten, broze takken hebben, terwijl toch beide ouders buigzame twijgen bezitten.

Van de twee eerstgenoemde soorten vonden wij alléén exemplaren met zuiver vrouwelijke katjes, van de laatste slechts androgyne boomen.

Gaarne zou ik vernemen of in Limburg ergens van de beide *eerste* soorten een exemplaar met mannelijke of androgyne — en van de laatste

1) W. C. KLEIN: Grondwater in 't Zuiden van ons land, „*De Ingenieur*” 1912.

eene met zuiver mannelijke of zuiver vrouwelijke bloemen voorkomt.

Dat men dan nu de juiste plek, waar zoo'n boom groeit, noteere; later is, net als aan herbariummateriaal, de gele kleur nauwelijks meer te herkennen.

De echte *S. babylonica* L. komt hier uiterst zeldzaam voor. Volgens Schneider is hij bij ons niet winterhard.

Toch meenen we — we zijn er niet gansch en al zeker van — een exemplaar dezer soort te zien in den Wilg, die te Maastricht bij den ingang van het park, nabij de ophaalbrug staat.

De katjes overschrijden, zooals 't behoort, de 4 c.M. niet. Hij heeft zuiver *mannelijke* bloemen. Vrouwelijke exemplaren zijn er maar weinig bekend.

Wat als *Salix babylonica* L. in den handel komt, blijkt meestal 'n kruisingsproduct te zijn van *S. babylonica* met *S. fragilis* of met *S. alba typica*. Deze kruisingsproducten zijn winterhard en hebben over 't algemeen androgyne katjes.

Opgaven van groeiplaatsen der echte *S. babylonica* L., — ook van haar vorm met gekrulde bladeren, *S. napoleona*, alsmede van de vindplaatsen van bastaarden dezer laatste soort (met zuiver mannelijke of vrouwelijke bloemen) — zouden we zeer op prijs stellen.

Nuth.

A. DE WEVER.

KLEINE MEDEDEELINGEN

Viscum album-Vogellijm.

De heer Sprenger verzocht in 't vorige nummer van 't Maandblad opgaven van plaatsen, waar *mistelwoekeringen* op andere boomen dan appelen Canadapopulier voorkomen. Te *Raath-Bingelrade* bevindt zich zoo'n woekering op 'n *Meidoorn*, in 't park van *Amstenrade* en van *Terworm* op 'n *Grootbladige Linde*.

J. C.

'n Mistelwoekering komt voor op 'n *Pereboom* te Gracht-Oirsbeek.

L. Cr.

Tentoonstelling „Sittard”.

Van 26 Juni tot en met 10 Juli is te Sittard 'n tentoonstelling van Nijverheid, Handel, Landbouw, Kunsten en Wetenschappen.

Het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg heeft gemeend deze, in hoofdzake Provinciale tentoonstelling te moeten steunen. Daarom nam 't de leiding op zich van de afdeling „Natuurlijke Historie”.

Maar, om deze afdeling belangwekkend en leerzaam te maken, heeft 't Genootschap de hulp noodig van al zijne leden.

Het doet derhalve op hunne medewerking 'n ernstig beroep.

Wat wil 't Genootschap te Sittard laten zien? . . .

't Vrij uitvoerig Prospectus, 'twelk u hierbij wordt aangeboden, zal dit duidelijk maken.

Vooraf zij bemerkt, dat alléén Limburgsche natuurhistorische voorwerpen voor de tentoonstelling in aanmerking komen.

Die tentoonstelling, toch moet 'n overzicht geven van den enormen rijkdom onzer Limburgsche fauna, flora en chea.

En, om die rijkdom daar te doen uitkomen zullen we trachten in Sittard

1o. de *Zoogdieren* bijeen te brengen, welke in Limburg gevonden worden: vos, boom- en huismarter, bunsing, wezel en hermelijn, otter en das, groote en kleine hoefijzerneus, dwerg-, rosse- en dwarsoorvleermuis, laatvlieger en franjestaart, grootoorvleermuis, water-, vale- en snorvleermuis, meer- en ingekorven vleermuis, mol en egel, spitsmuis, dwerg-, huis- en waterspitsmuis, eekhoorn, groote en kleine hazelmuis, bruine en zwarte rat, huis-, bosch en dwergmuis, hamster en waterrat, aardmuis en veldmuizen, haas, konijn, ree en wildzwijn. Al deze dieren moeten in Sittard of opgestopt of in spiritus te zien zijn.

Wie nu al één of meer exemplaren van hen bezit, of er vóór de opening der tentoonstelling dood of levend mocht krijgen, zal ons zeer verplichten als hij ons dat even meldt.

Ook de *Woningbouw der Zoogdieren* zal niet vergeten worden. De ontvangst van 'n Eekhoornnest, van de nesten van muizen zal ons hoogst aangenaam zijn.

2o. In Sittard zullen te zien zijn *al de Vogels*, die ooit in Limburg werden waargenomen.

Ons medelid, de WelEerw. Zeergel. Heer H. Nillesen, wil daarvoor zorgen.

Mocht onverhoopt een of ander zeldzaam voorwerp zich niet in zijne collectie bevinden, dan zal getracht worden deze leemte aan te vullen.

Bij de vogels behooren de *Vogelnesten* en *Vogeleieren*. Er worden tentoongesteld:

Overdekte nesten: b.v. van ekster, fitis, winterkoninkje, staartmees.

Hangende nesten: van wielewaal, karekiet.

Nesten, waarbij klei of iets dergelijks als bouwspecie gebruikt is: b.v. van zwaluw, lijster, enz.

Fijngevlochten en gevoerde nesten: b.v. van vink, spotvogel, braamsluiper.

Nesten in holen: b.v. van spécht, mees, boomklever, spreeuw, ijsvogel. (Zijn deze nesten niet in hun oorspronkelijke omgeving te behouden, dan zal men z'n toevlucht nemen tot modellen).

Drijvende nesten, of nesten in 't water gebouwd: b.v. van dodaars, waterhoen.

Nesten tusschen gras: b.v. van kievit, leeuwerik, pieper.

N.B. Waar èn nesten èn eieren voldoende vertegenwoordigd zijn, verzoeken wij onzen leden vriendelijk deze niet te verzamelen. Wel houden wij ons aanbevolen voor materiaal, 't welk ze nú toch reeds mochten bezitten.

De tentoonstelling in Sittard wil haar bezoekers leeren, dat de vogels nuttig zijn en bescherming verdienen. Daarom zal ze ons verschillende artikelen toonen, die op vogelbescherming betrekking hebben.

3o. Onze tot nu toe in Limburg bekende 14 verschillende *Amphibiën* moeten eveneens op de tentoonstelling 'n plaats vinden. Ze zullen ondergebracht worden in mooie aquaria's en terraria's. Wie onzer leden zal derhalve 'ns willen zoeken naar: *Boomkickers*, groene kikkers, land- en *heikickers*, naar de *gewone Pad*, de *Stinkpad*, de water-, *Ketting-* en *Vuurpad*, naar den *Land-salamander*, groote en kleine watersalamander, der *Alpen-* en *Roodbuiksalamander*?

Voor de toezending vooral van de met cursieve letters gedrukte beestjes, houden we ons van nu af aan, iederen dag, warm aanbevolen.

Ook voorwerpen in spiritus of formol zijn al even welkom. Mocht iemand een of meer dezer beestjes bezitten in de verschillende ontwikkelingsstadiën, dat hij ons dan z'n schat afsta. Zoo iets zal aan 't leerzame der tentoonstelling zeer ten goede komen!

4o. Natuurlijk mogen, naast de *amphibiën*, de *reptiliën* niet ontbreken.

Leden van 't Genootschap, die wonen in de nabijheid van beken en rivieren, welke in verbinding staan met de Maas, moeten 'ns goed acht geven, of wellicht in hunne buurt de *moeraschildpad* voorkomt. Hare vondst zou voor de tentoonstelling 'n kostelijke aanwinst zijn. Doch ook andere reptielen, dood of levend, worden dankbaar aanvaard.

Zandhagedissen, kleine hagedissen, *muurhagedissen*, hazelwormen, *ringslangen*, *gladde slangen* en *adders*, ze zijn ons allemaal welkom. En naar *eieren* van deze dieren zien we eveneens met belangstelling uit.

4o. 't Spreekt van zelf, dat de *Visschen* in Sittard zooveel mogelijk vertegenwoordigd moeten zijn.

Mogen de „hengelaars” van ons Genootschap niet vergeten, dat we ook *visschen* zoeken te krijgen op spiritus of op formol!

6o. Waar we van plan zijn, op de tentoon-

stelling 'n voorname plaats in te ruimen voor de aquarium- en terrariumkunde, verwachten we heel wat *Insecten* te ontvangen.

Alle mogelijke levende insecten, hoe of ze ook heeten, met hun eieren, larven en poppen kunnen we gebruiken.

Dat zelfde geldt voor de nesten van insecten.

Op dit gebied is niets uit te denken, wat ons niet welkom zou zijn. Mieren-, wespen-, hommelnesten, zendt ze ons gerust. Nesten van den veenmol en van spinnende waterkevers zijn door ons geapprecieerde voorwerpen.

7o. En komt ge, zoekende naar al deze beestjes, op uwe omzwervingen door de natuur, slakken en mosselen tegen, och, dan getroost u de moeite, ook de *Weekdieren* voor ons te vangen!

Op dit gebied is in Limburg nog heel wat interessant materiaal bijeen te brengen.

Laat de tentoonstelling van Sittard ons deze beestjes beter leeren kennen!

8o. Wie op Palaeontologisch gebied iets mocht hebben, moet niet verzuimen ons dat ter hand te stellen.

We hopen in de gelegenheid te zijn dit, voor Limburg zoo interessante gedeelte der Natuurlijke Historie, zoo volledig mogelijk te laten zien. Deze tak van wetenschap is vroeger vooral in Limburg beoefend geworden. Moge de tentoonstelling bewijzen dat 'n Bosquet, 'n Ubaghs, 'n v. d. Binckhorst e.a. nog immer in Limburg navolgers vinden!

9o. Dat in Sittard de *Geologie* niet vergeten zal worden behoeven we niet te zeggen.

Hoe toch zouden we de rijke bodemverscheidenheid onzer Provincie over 't hoofd kunnen zien?

Op dit gebied zeer bevoegde personen zullen daarvoor zorgen.

Wordt vervolgd.

Merkelbeek.

JOS. CREMERS.

Voorzitter v. h. Nat. Hist. Gen. in Limburg.

OFFICIEËL.

Nieuwe leden sedert 1 Februari 1913:

T. H. Verheggen, Onderwijzer, *Roermond*; R. Pijls, Onderwijzer, *Roermond*; J. H. Weusten, Onderwijzer, *Roermond*; W. H. Bremmers, Onderwijzer, *Roermond*; Dr. Imkamp, Tandarts, *Roermond*.

Overleden:

M. H. A. L. Merckelbach, Leeraar, *Rolduc*.

Foutieve opgave:

F. H. Geuskens, Hoofdonderwijzer te *Heerlen*, niet te Bleijerheide-Kerkrade.

De Secretaris:
Mr. D. FREES.